

TOIMINTASUUNNITELMA 2023

1. Yleistä

Saamelainen lastenkulttuurikeskus MÁNNU aloitti saamelaisten lasten ja nuorten kulttuurikasvatus-toiminnan kehittämisen saamelaisten kotiseutualueella vuonna 2004. MÁNNUN toiminnassa vahvistetaan saamelaislasten- ja nuorten saamenkielisiä ja kulttuurinmukaisia palveluita ja luodaan puitteet yhdenvertaiseen kulttuuri- tarjontaan. Lastenkulttuurikeskusta ovat rahoittaneet Opetus- ja kulttuuriministeriö, saamelaisten kotiseutualueen kunnat (Inari, Sodankylä, Enontekiö, Utsjoki) ja saamelaiskäräjät. Toiminta on vakiintunut osaksi koulujen saamenopetusta ja saamelaisen varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatusta. Mánnu tavoittaa toiminnallaan kohderyhmiään laajemmin tapahtumien kautta, joita järjestetään yhteistyössä saamelaiskäräjien keskusten, saamelaisten toimijoiden, kulttuuri- ja taidelaitosten ja yhdistysten kanssa. Toiminnan tavoitteena on **saamelaisnuorten kulttuuri-identiteetin vahvistaminen**, perinteisen tiedon- ja taidon omaksuminen, kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien edistäminen nuorten keskuudessa, sukupolvien yhteisöllisyyden lisääminen ja tasavertainen oikeus lasten- ja nuorten kulttuurin saataavuuteen pohjoisimmassa Suomessa, saamelaisten kotiseutualueella. Mánnu vahvistaa toiminnassaan yhdenvertaista kohtelua taiteen kokemiseen ja itseilmaisuun harvaanasutun alueen lapsille ja nuorille. Kulttuuri liittyy hyvinvointiin ja myös saamelaislapsilla on oikeus kulttuurihyvinvointiin.

Pohjoismainen yhteistyö vahvistaa saamelaisnuorten yhteenkuuluvuuden tunnetta ja lisää yhteistyön kautta osaamista ja asiantuntevuutta. Toiminnan keskiössä on saamen kielten

elvyttäminen, osallistumisen esteiden poistaminen, lasten yksilöllisen oppimisen ja kokemisen tukeminen.

Saamelaiskäräjät erosi 6.10.22 Lapin lastenkulttuuriverkostosta. Verkoston ja Mánnun välistä yhteistyötä jatketaan kumppanuus -suhteen kautta. Saamelaiskäräjät hakee lastenkulttuuri-keskukselle tarkoitettua avustusta vuodesta 2023 alkaen itsenäisesti.

MÁNNUN toiminta on eettisesti kestävä ja kestää aikaa. Tavoitteet toiminnassa ei vanhene, vaikka menetelmiä onkin mahdollista päivittää. Yhteisöllinen toiminta luo kestävä hyvinvointia, johon kuuluvat kohtuullinen elintaso, mielekäs ja vastuullinen toiminta, merkitykselliset suhteet ja elävä läsnäolo. Tavoitteena toiminnan rahoittamisen kannalta on pyrkimys kulttuurillisesti kestävä huomioimiseen. Tämä tarkoittaa ympäristön, ihmisen ja talouden tasavertaisen huomioon ottamisen päätöksenteossa ja toiminnassa. Laajempaa päämääränä, kestävä kehityksen näkökulmasta on turvata saamelaisyhteisön nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Lasten kulttuurikasvatus vahvistaa yksilötasolla ja saamelaisella kulttuurikasvatuksella on pitempiaikainen vaikutus ja muistijälki saamelaisnuoren elämässä.

Vuoden aikana aloitetaan valmistelut ja suunnittelu seuraavan vuoden 2024 osalta. MÁNNUN 20-juhlavuoden toimintaan haetaan mahdollista rahoitusta ja yhteistyökumppaneita tulevaan teemaan liittyen.

2. Tavoitteet

- tuoda nuoria saamelaistaiteilijoita **näkyviin** toiminnan kautta
- antaa lapsille ja nuorille **mahdollisuuksia** omaksua perinnetietoja ja – taitoja
- luoda lapsille luonnollisia **saamen kielen** käyttö -tilanteita
- **lisätä tietoa** muista alkuperäiskansoista
- tarjota lapsille mahdollisuuksia persoonallisuuden monipuoliseen kehittämiseen
- ohjata ja rohkaista lapsia ja nuoria **luovaan** itseilmaisuun
- **kehittää** kulttuuri- ja taidekasvatusta saamelaisalueella
- saamelaislasten ja nuorten hyvinvoinnin **turvaaminen**
- syrjäytymisen **ehkäiseminen**
- **yhteistyön edistäminen** paikallisten ja alueellisten toimijoiden välillä

3.1. Toiminta alle kouluikäisille

Lapsille suunnattua kulttuurillista, saamenkielistä, kokemuksellista ja osallistavaa toimintaa järjestetään neljä pajaa saamelaisten kotiseutualueen kuntien saamenkielisissä varhaiskasvatyksiköissä ja kielipesissä. Myös avoin kaikille järjestetty lastenkulttuuri- tuotanto otetaan huomioon alueittain. Mánnun toiminnassa otetaan huomioon ikäihmisten ja lasten väliset vuorovaikutukselliset kohtaamiset. MÁNNUN tärkeät yhteistyö- kumppanit ja toimintakentät ovat **INARIN KUNNASSA:** Ivalon pohjoissaamenkielinen ryhmis Násti, Inarin pohjoissaamenkielinen ryhmis Urbi, kolttasaamen kielipesät (2) ja inarinsaamen kielipesät (3), **ENONTEKIÖN KUNNASSA:** saamenkielinen päiväkotiki Miesi, **SODANKYLÄN KUNNASSA:** Pohjoissaamen kielipesä kielipesä Biedju Vuotsossa ja **UTSJOEN KUNNASSA:** Karigasniemen saamenkielinen päiväkotiki Gollerássi, Utsjokisuun päiväkotiki Duottaráski ja pohjoissaamen kielipesä Nuorgamissa.

3.2. Kouluikäisille

Toiminnan sisältöalueina ovat perinnetieto, käsityöt, perinteiset elinkeinot, musiikki, taiteen eri muodot ja ilmaisukeinot. Erityisesti vuoden 2023 keskeiset teemat ovat **kestävä kehitys, kulttuuri-ympäristö, duodji ja perinteinen tieto**. Saamelaiskulttuuriin ja taiteisiin liittyviä pajoja ja teemapäiviä järjestetään 9 saamelaisalueen kouluun. Inarissa Sajoksessa järjestettävä toiminta kattaa Inarin peruskoulun tarjonnan. Toimintaa järjestetään seuraavilla kouluilla: **ENONTEKIÖ** (2 koulua), **INARI** (3 koulua), **SODANKYLÄ** (1 koulu) ja **UTSJOKI** (3 koulua). Ohjaajiksi kutsutaan alueen eri osajia ja kulttuurikasvattajia kuten **taiteilijoita, asiantuntijoita, joikaajia, perinteisen tiedon osajia ja ikäihmisiä**.

Vapaa-ajan kerhotoiminta /Astoáigge riekkisdoaima Tarkoituksena on mahdollistaa saamenkielistä maksutonta harrastus-toimintaa. Toiminnan sisällöt selviää koululaisten kuulemisella.

Joikaaja koulussa -vierailut perinteisen saamelaisen musiikkiperinteen *joiun, livđen ja leuddin* taitajia kutsutaan kouluihin. Joiku-oppimateriaali viedään kouluihin käytännön harjoitusten kautta.

“Palauttavat -oivaltavat” Saamelaismuseum Siidaan palautetut kansallismuseon saamelais-arkistojen esineistöä hyödynnetään työpaja-toiminnassa. Kulttuurikasvatuksellisia menetelmiä aloitetaan ja kokeillaan museo-vierailuja arkisto-kohteisiin tutustumalla yhteistyössä SIIDA-museon kanssa.

A N A R Ä Š P Ä Ä R N Ä Š– työpajat inarinsaamenkielisille lapsille, kielipesistä – yläkoulun oppilaisiin. Työpajat viedään suoraan kouluihin ja varhaiskasvatusyksiköihin.

Kielipesästä-kouluun **Koulupolku- hankkeen** kanssa järjestetään kolttasaamelaisnuorten ja ikäihmisten yhteisöllisyyttä vahvistavaa toimintaa Ivalossa ja Sevettijärvellä.

3.3. Koululaisille suunnatut tapahtumat

Mánnu osallistuu lapsille- ja nuorille tarkoitettujen sisältöjen suunnitteluun seuraavissa tapahtumissa:

Skábmagovat lasten- ja nuorten päivä Inarissa 26.1.

Saamelaisnuorten taidetapahtuma

Pohjoisen vahvin-kilpailu/ Davvi -guovllu gievrraseamos-gilvu 5.8.

Ijahis Idja-alkuperäiskansojen musiikkitapahtuma Inarissa 19.-20.8.

3.4. Saamelaisen lastenkulttuurikeskuksen omat avoimet tapahtumat

“Girkostobuin dáhpáhuva” / Kirkkotuvilla tapahtuu Utsjoella

“DÁIDU”-doalut duoddaris Enontekiöllä

Näyttely Snöhvit, Punakorva, Fjellblom - Pohjoisten tunturikarjojen historia, nykypäivä ja tulevaisuus
Näyttelyssä karjan ja ihmisen pitkää yhteistä taivalta Pohjolassa tarkastellaan pohjoisten alkuperäiskarjarotujen näkökulmasta. Näyttelyssä nostetaan esiin lapinlehmien evakuointi Ruotsiin Lapin sodan tieltä, mikä oli merkittävä pelastustoimi rodun säilymisen kannalta. Näyttelyn yhteyteen luodaan leikkiä vahvistavat osiot, työpajat ja työstetään saamelaisten kertomukset kuvineen lehmä- kokemuksista.

3.5.Kulturbiras -ráidu, tutustuminen kulttuuriympäristöön Lapsiperheille opastetut retket paikallisiin luonto- kohteisiin ja tutustuminen kasveihin ja paikannimiin. Kulttuurioppaana toimii elinkeinon harjoittaja, ikäihminen tai muu alueen saamelainen asiantuntija.

Kohteet ovat Inarissa: Rávadas-putous ja Kaapin Jounin tila, Vuotsossa: Pyhä Nattanen, Karigasniemellä: Sulaojan lähde ja Karesuvannossa: Kasvien tunnistaminen ja hyötykäyttö.

4. Julkaisut

Ustiban-girji / Ystäväni-kirjan sisältö ja kuvitus on stilisointia vaille valmis. Kirja käännetään pohjoisaameksi, koltansaameksi ja inarinsaameksi. Kirja taitetaan ja painetaan ja jaetaan oppilaille.

Sátnevádjaset ja diiddát lasten ja nuorten kuvittaman saamelaisiin sanontoihin ja uskomuksia sisältävä kirja taitetaan ja painetaan kirjaksi. Koululaiset ovat vuonna 2021 osallistuneet kirjan kuvittamiseen.

5. Saamelaiskäräjien alla toimivien keskusten yhteistyö

Saamelaiskulttuurin edistämisen yhteistyöryhmä Mánnu, elokuvakeskus Skábma ja saamelainen musiikkikeskus toimivat yhteistyössä saamelaiskulttuurin edistämisessä ja turvaavat kielellistä tasa-arvoa kulttuuri- palveluissa.

6. Muuta

Šalde -hankkeen (2021- 23) TAIKE: n ja Tana kulturskolen yhteiskumppanina jatkuu **Šalde -hanke**. Mánnu ei rahoita vaan rooli hankkeessa on tuoda näkemys pitkäaikaisesta saamelaisesta taidekasvatus- ja kulttuurityöstä lasten ja nuorten parissa. Hankkeessa kehitetään toimintatapoja, joilla pyritään turvaamaan saamelaisen taiteen tekijöiden ja nuorten kokijoiden kohtaaminen tulevaisuudessakin.

RAHOITUSSUNNITELMA JA KUSTANNUSARVIO VUODELLE 2023:

OKM / lastenkulttuurikeskuksien toimintaan (mom.29.80.52.1) 30 000 euroa

OKM /saamelaiskulttuurin edistämiseen (mom.29.80.52.07) 46 000 euroa

Saamelaisalueen kunnat 12 000 euroa

YHTEENSÄ: 88 000 euroa